ABORCJA – RELIGIJNE POCHODZENIE DYLEMATÓW ETYCZNYCH W ZAWODZIE LEKARZA I PSYCHOTERAPEUTY

9

Abortion – the religiousorigins of ethicaldilemmas in the medical and psychotherapeutic professions

PATRYK DAMIAN REWAJ[1], URSZULA REWAJ[2]

[1] Lotnicze Zakłady Naukowe
[2] Studentka V roku kierunku lekarskiego Uniwersytet Zielonogórski Collegium Medicum

Streszczenie/Abstract

Wstęp. Problemy i dylematy etyczne w naukach medycznych z uwzględnieniem szczególnym ginekologii. Pojęcie aborcji wzbudza obecnie dużo emocji. Wydaje się słuszne pogłębienie tematyki w celu dokonywania pogłębionych badań w tym obszarze. Wielu specjalistów w służbie zdrowia posiada dylematy związane z aborcją, zaś wiele z nich ma swoje źródła w ich systemie wierzeń.

Cel. W niniejszej pracy poddane refleksji będą dylematy związane z aborcją oraz podejście głównych wyznań wobec niej.

Wnioski. Większość religii sprzeciwia się aborcji z różnym nasileniem co skutkuje dylematami etycznymi u wierzących specjalistów pracujących w obszarze związanym z przerywaniem ciąży. Zarówno w lekarskim jak i psychoterapeutycznym kodeksie etycznym istnieją zapisy pozwalające na zaprzestanie świadczenia pomocy, która ingeruje w światopogląd specjalistów.

Introduction. Ethical problems and dilemmas in medical science with special reference to gynaecology. The concept of abortion currently arouses much emotion. It seems appropriate to delve deeper into the subjectin order to carry out in-depth research in this area. Many health professionals have dilemmas related to abortion, and many of these dilemmas are rooted in their belief system.

Aim. This paper will reflect on the dilemmas of abortion and the attitudes of the main religions towards it.

Conclusions. Most religions oppose abortion with varying degrees of intensity resulting in ethical dilemmas for believing professionals working in the field of abortion.There are provisions in both the medical and psychotherapeutic codes of ethics to stop providing assistance that interferes with the specialists' worldview.

Słowa kluczowe: **aborcja, dylemat etyczny, judaizm, islam, chrześcijaństwo, buddyzm, hinduizm, ginekologia, psychoterapia**

Keywords: **abortion, ethical dilemma, Judaism, Islam, Christianity, Buddhism, Hinduism, gynaecology, psychotherapy**

Wstęp

Problemy etyczne to dylematy moralne, które powstają na tle obowiązujących norm społecznych na wielu płaszczyznach [10]. Normy te mogą mieć zarówno charakter świecki na przykład Prawa Człowieka jak i religijny na przykład Dekalog. Obecna praca stanowi przegląd poglądów głównych religii i jednocześnie ukazuje jeden z problemów etyki lekarskiej, występujący w ginekologii jakim są środki wczesnoporonne. Na stronie WHO można przeczytać dane dotyczące ilości przerwanych ciąż. Każdego roku na całym świecie dokonuje się około 73 milionów aborcji, 6 na 10 (61%) wszystkich nieplanowanych ciąż i 3 na 10 (29%) wszystkich ciąż kończy się aborcją [35].

Środki wczesnoporonne to farmakologiczna metoda usunięcia trwającej ciąży,

która w wielu krajach jest legalna i stanowi oficjalną metodę aborcji farmakologicznej. W Polsce tabletki na poronienie są niedostępne dla kobiet w przypadku gwałtu, zagrożenia życia matki oraz lokalnych wad płodu. Zgodnie z prawem aborcję farmakologiczna przeprowadzić można do 9 tygodnia ciąży. Wcześniej kobieta po konsultacji z lekarzem powinna upewnić się co do trwania ciąży i wykonać badanie USG [11, 15].

Normy świeckie

Już w starożytności przysięga Hipokratesa, która jest podstawą dzisiejszej etyki lekarskiej zawierała w sobie implikację dotyczącą aborcji. „*Nikomu nawet na żądanie nie podam śmiercionośnej trucizny, ani nikomu nie będę jej doradzał, podobnie też nie dam nigdy niewieście środka na poronienie. W czystości i niewinności zachowam życie swoje i sztukę swoją"* [29]. Fragment ten opisuje krótko i precyzyjnie rozpatrywany dylemat według którego lekarz pod żadnym pozorem nie może podać pacjentce leków wywołujących poronienie. Hipokrates bardzo stanowczo wypowiada się na temat życia ludzkiego, uważa, że lekarz ma chronić chorych i sprzeciwiać się zabijaniu nawet na własne życzenie pacjenta a także ma przeciwdziałać zabiciu małego człowieka uzależnionego w swoim rozwoju od matki. Z całą świadomością potępia w powyższym fragmencie środki wczesnoporonne [19].

Dylematy związane z aborcją farmakologiczną obecne są również w Kodeksie Etyki Lekarskiej, według którego „*Podejmując działania lekarskie u kobiety w ciąży lekarz równocześnie odpowiada za zdrowie i życie jej dziecka. Dlatego obowiązkiem lekarza jest staranie o zachowanie zdrowia i życia dziecka również przed jego urodzeniem"* [38].

Hipokrates zwany również ojcem medycyny w swoich tekstach potępiał nie tylko środki wczesnoporonne (Przysięga Hipokratesa), ale również pseudolekarzy. Wydaje się, że właściwe jest podkreślenie tej informacji ponieważ wskazuje ona na szkodliwość ich działalności ukazując idee jaka przyświecała przysiędze a mianowicie dobro pacjenta i wysoki profesjonalizm lekarza. W czasach starożytnego Rzymu również Galen, równie wybitny lekarz jak Hipokrates, wskazywał na problematykę związaną z pseudolekarzami i niegodnymi praktykami [8].

Współczesna przysięga zawiera podobną dyspozycję co Przysięga Hipokratesa: „*Przyjmuję z szacunkiem i wdzięcznością dla moich Mistrzów nadany mi tytuł lekarza i w pełni świadomy związanych z nim obowiązków przyrzekam:*

- *obowiązki te sumiennie spełniać,*
- *służyć życiu i zdrowiu ludzkiemu od chwili poczęcia,*
- *według najlepszej wiedzy przeciwdziałać cierpieniu i zapobiegać chorobom, a chorym nieść pomoc bez żadnych różnic, takich jak: rasa, religia, narodowość, poglądy polityczne, stan majątkowy i inne, mając na celu wyłącznie ich dobro i okazując należny im szacunek, nie nadużywać ich zaufania i dochować tajemnicy lekarskiej nawet po śmierci chorego,*
- *strzec godności stanu lekarskiego i niczym jej nie splamić, a do kolegów lekarzy odnosić się z należną im życzliwością, nie podważając zaufania do nich, jednak postępując bezstronnie i mając na względzie dobro powierzonych mi chorych,*
- *stale poszerzać swą wiedzę lekarską i podawać do wiadomości świata lekarskiego wszystko to, co uda mi się wynaleźć i udoskonalić. Przyrzekam to uroczyście"* [38].

Fragmenty te nie pozostawiają wątpliwości jakie stanowisko powinni obrać lekarze w tej kwestii.

Według Praw Człowieka opierających się na porozumieniu Czwartej Światowej Konferencji na temat Kobiet w Pekinie jak również Uniwersalnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 1, 3, 12, 19 oraz 27.1) oraz Raporcie o Zdrowiu i Prawach Seksualnych i Planowania Rodziny (2001/2018(INI)), zaleca się, „*aby zabezpieczyć zdrowie i prawa kobiet w kwestii seksualności i planowania rodziny, aborcja powinna być legalna, bezpieczna i dostępna dla wszystkich*". Powyższy zapis został przyjęty przez Parlament Europejski w 2002 roku. Do początku XIX wieku, prawa antyaborcyjne nie istniały. W 1869 roku papież Pius IX ogłosił, że uduchowienie następuje w chwili poczęcia. W rezultacie prawo w XIX wieku zabroniło usuwania ciąży. To prawo wciąż stanowi podstawę restrykcyjnego ustawodawstwa antyaborcyjnego w wielu rozwijających się krajach. Pomiędzy 1950, a 1985 rokiem prawie wszystkie rozwinięte kraje realizowały prawo aborcyjne na rzecz praw człowieka i bezpieczeństwa [36].

Amnesty International uważa, że każda osoba powinna mieć swobodę decydowania o własnej integralności cielesnej czy podejmowania decyzji dotyczącej własnego ciała. Dotyczy to również życia reprodukcyjnego, w tym także kiedy i czy mieć dzieci. Amnesty International nie doradza kobietom w ciąży jaką decyzję powinny podjąć działa natomiast na rzecz zmiany praw i praktyki, tak żeby kobiety mogłyby korzystać z tego zabiegu jeśli chcą przerwać ciążę z różnych powodów [14].

Konstytucja Rzeczpospolitej Polski jako prawo najwyższe określa w art. 30: *„przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych", a*rt. 38 Konstytucji RP stanowi: „*Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia"*. Do tych klauzul w dniu 22 października 2020 roku odniósł się Trybunał Konstytucyjny, który uznaje m.in., że kwestionowana w skardze eugeniczna przesłanka aborcji narusza przyrodzoną godność osoby ludzkiej. Ochrona prawna życia człowieka w okresie prenatalnym została w Polsce potwierdzona orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia

28 maja 1997 roku, jeszcze przed wejściem w życie obowiązującej konstytucji. W sprawie K 26/96 Trybunał orzekł, że obowiązek państwa do poszanowania życia ludzkiego przed narodzeniem wynika z zasad demokratycznego państwa konstytucyjnego argumentując: „wartość konstytucyjnie chronionego dobra prawnego jakim jest życie ludzkie, w tym życie rozwijające się w fazie prenatalnej, nie może być różnicowana". Uznają, że wraz z wejściem w życie obowiązującej Ustawy Zasadniczej w Polsce w dniu 2 kwietnia 1997 roku, wzmocnione zostały konstytucyjne standardy ochrony życia ludzkiego (w tym etapu prenatalnego) poprzez jasne sformułowanie przepisów zobowiązujących ratować ludzkie życie. Sam sąd zwrócił na to uwagę, że *„uchwalona 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja RP potwierdza w art. 38 prawną ochronę życia każdego człowieka. Podstawa konstytucyjna, na której oparł swoje orzeczenie Trybunał Konstytucyjny znalazła więc swoje potwierdzenie i wyraźne wyartykułowanie w Konstytucji RP"* [1, 12, 39].

Lekarz jednak w przypadku gdy dany zabieg np. jeśli zabieg aborcji jest sprzeczny z jego światopoglądem lub religią może odmówić jego wykonania powołując się na klauzule sumienia, dlatego warto przyjrzeć się, szczególnie w obecnych czasach multikulturowości różnym religiom, które to sumienie lub światopogląd kształtują. Klauzula sumienia to specjalny przepis prawny, który pozwala lekarzom na powstrzymanie się od udzielania świadczeń medycznych wbrew ich sumieniu. W polskim prawie klauzula sumienia wynika z art. 39 Ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentysty z 5 grudnia 1996: *„Lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 30, z tym że ma obowiązek odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej. Lekarz wykonujący zawód na podstawie stosunku pracy albo w ramach służby ma także obowiązek uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego"* [7]. Sumienie jako rozróżnianie dobra i zła jest w różnych kulturach rozumiane inaczej w zależności od norm, które często kształtowane były przez religie [25]. W Wielkiej Brytanii aborcja postrzegana jest w ramach opieki zdrowotnej [28].

Nieuregulowaną prawnie pozostaje etyka psychoterapeutów w Polsce. Każdy nurt lub stowarzyszenia zrzeszające szkoły o danym nurcie mają swój kodeks etyczny. Obecnie trwa dyskusja nad zawodem psychoterapeuty, która dąży do ujednolicenia. Poniżej opisany jest zarys głównych towarzystw, które zrzeszają większość szkół terapeutycznych w Polsce. Polskie Towarzystwo Terapii Poznawczej i Behawioralnej (PTTPB) posiada zapis: *„Psychoterapeuta poznawczy bądź też behawioralny za zgodą klienta ma prawo odmówić świadczenia pomocy, gdy: (…) Poglądy religijne lub etyczne psychoterapeuty lub problemy osobiste terapeuty mogą wpływać na przebieg i skutki prowadzonej psychoterapii"* [32].

Sekcja Naukowa Psychoterapii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w opublikowanym na stronie kodeksie etycznym posiada dwa zapisy, które przypominają treścią klauzulę sumienia w zawodzie lekarza: *„W przypadku konfliktu interesów własnych lub instytucji zatrudniającej psychoterapeutę z dobrem pacjenta, obowiązuje zasada „dobro pacjenta jest najwyższym prawem"* oraz *„Psychoterapeuta ma prawo odmówić prowadzenia psychoterapii, gdy uznaje, że nie jest w stanie podjąć się rzetelnej terapii"* [37].

Kodeks Etyki zawodowej Polskiej Federacji Psychoterapii w rozdziale 9 stanowi: *„9. Przerwanie procesu psychoterapii: Psychoterapeuta kończy proces psychoterapeutyczny, jeżeli został zrealizowany uzgodniony cel psychoterapii lub wyczerpały się możliwości osiągnięcia celu lub pacjent/klient nie odnosi z niej korzyści"* [13].

Polskie Towarzystwo Psychologiczne Sekcji Psychoterapii posiada również zapis odnoszący się do dobra pacjenta: *„Zasada 5e: Psychoterapeuta kończy relację terapeutyczną, kiedy (1) został osiągnięty cel terapii, nastąpiła satysfakcjonująca poprawa stanu klienta, (2) klient nie korzysta z relacji terapeutycznej lub kontynuowanie terapii mogłoby przynieść mu szkodę, (3) klient prosi o to"* [34].

Obecne badania pokazują różny wpływ aborcji na zdrowie psychiczne kobiet. Nie podlega wątpliwości, że potrzebne są dalsze badania, by móc w lepszy sposób pomagać osobom, które stoją przed dylematem przerwania ciąży [26]. W obecnej pracy poddane analizie będą poglądy głównych religii świata [3].

Judaizm

Jeżeli aborcja może uratować życie matki należy zrobić wszystko, aby jej życie zostało uratowane nawet jeśli oznacza to stratę dziecka. Usunięcie ciąży w takiej sytuacji jest nie tylko akceptowane ale również konieczne. Niektórzy rabini również pozwalają na to gdy zagrożone jest zdrowie psychiczne kobiety, jednakże jest to dość nowa kwestia, która wymaga głębokiej dyskusji. Dzięki nowoczesnej technologii medycznej można łatwo ocenić czy płód jest zdrowy i czy dziecko, które z niego powstanie będzie chore. Większość rabinów zezwoliłaby na aborcję szczególnie gdy taka sytuacja ma miejsce do 40 dni po zapłodnieniu. Jeżeli dana jednostka chorobowa jest śmiertelna jak np. choroba Taya Sachsa, niektórzy rabini pozwalają na aborcję nawet do końca drugiego trymestru. Judaizm nie uznaje płodu za człowieka, zaś jest on potencjalnym człowiekiem, który jest uznawany za część matki (TB Nida 44b, TB Hulin58a). W gruncie rzeczy przez pierwszych 40 dni po zapłodnieniu płód jest uznawany za płyn (TBJewamot69b), po tym okresie otrzymuje status płodu. Dopiero po urodzeniu w tradycyjnej literaturze dziecko nazwane jest na neszama (hebr. dusza). Talmud stwierdza powołując się na Księgę Liczb 18:16,

że dopiero w 30 dni po urodzeniu jest w pełni osobą.

Aborcja nie jest bezpośrednio omawiana w Torze. Tematycznie najbliżej tej kwestii jest nieumyślna aborcja. W Szemot można odnaleźć fragment ,,Jeśli mężczyźni będą się bić i któryś (z nich) uderzył (przypadkiem) ciężarną kobietę, także poroni a nie będzie nieszczęścia- [śmierć kobiety], ma być ukarany według tego co wyznaczył mąż kobiety, i zapłaci według orzeczeń sędziów" (Szemot 21:22 Tora Pardes Lauder). Na podstawie tego wersu osoba, która dokonała aborcji nie ponosi odpowiedzialności za morderstwo jednakże czyn aborcji nie jest czymś dobrym [18].

Islam

Według religii proroka Mahometa aborcja ma miejsce po tym jak płód został obdarzony duszą (w 120 dniu ciąży Allah zsyła anioła, który obdarza płód duszą i staje się istotą ludzką) a to bezsprzecznie jest zabronione w Księdze Allaha, w Sunnie i zgodni są co do tego wszyscy muzułmanie, gdyż w ten sposób bezprawnie odbiera się życie istocie (duszy). Jeżeli ma to jednak miejsce przed obdarzeniem płodu duszą uczeni są różnych opinii, jedni na to zezwalają, inni zabraniają, inni uważają, że jest to dozwolone zanim zarodek przekształci się w alaqah (w Islamie jest to drugi etap rozwojowy, który następuje po 40 dniach od zapłodnienia, alaq oznacza gruzeł, skrzep krwi). Inni jeszcze mówią, że jest to dozwolone zanim zarodek przybierze postać mudghah (jest to trzeci etap ciąży, który następuje po 80 dniach od zapłodnienia, słowo mudghah znaczy mniej więcej kawałek ciała – zarodek przybiera wtedy ludzkich form. Po trzecim etapie ciąży po upływie 4 miesięcy aborcja dozwolona jest tylko gdy godni zaufania lekarze specjaliści dojdą do wniosku, że pozostawienie płodu w łonie matki doprowadzić do śmierci matki. To postępowanie jest dozwolone tylko po tym jak wszystkie inne metody utrzymania płodu przy życiu zawiodą. Wykonanie aborcji w takich przypadkach jest dozwolone, aby zapobiec większemu złu oraz zachować ważniejszą korzyść [31]. Reasumując, aborcja jest przez Islam ściśle zakazana. Człowiek może wybrać taką metodę antykoncepcji jaką tylko uważa za stosowną, aby uniknąć ciąży – jednak kiedy już do niej dojdzie usunięcie płodu jest poważnym grzechem. Jeżeli lekarz uważa, iż przez rozwój płodu zagrożone jest życie matki, tylko pod tym warunkiem dozwolona jest aborcja. Przerwanie rozwoju płodowego jest zakazane od momentu kiedy zapłodniona zostaje komórka jajowa i w łonie kobiety zaczyna kreować się nowe życie, dozwolona jest więc tylko w szczególnych przypadkach kiedy płód zagraża życiu matki. Aborcji można dokonać do momentu, w którym w płód wkracza dusza, gdyż matka ma prawo bronić swego życia i ciała. Jeżeli jednak badanie prenatalne wykażą iż dziecko po narodzinach będzie miało małe szanse na przeżycie aborcja jest dozwolona w takim przypadku nawet po wkroczeniem duszy w płód [20]. Obecnie istnieje duże zróżnicowanie w religii Mahometa wobec różnych aspektów życia [30].W Europie powstają meczety progresywnego nurtu islamu, który w wielu ówczesnych dyskusjach reprezentuje liberalny pogląd. W Berlinie meczet progresywnego nurtu religii Mahometa znajduje się na trzecim piętrze kościoła protestanckiego co pokazuje dużą otwartość w zakresie tolerancji [23].

Chrześcijaństwo

Większość wyznań chrześcijańskich potępia aborcję, która jest traktowana jako morderstwo a jedynym dopuszczalnym warunkiem jej dokonania jest ciąża, która jednoznacznie prowadzi do śmierć matki na przykład ciąża pozamaciczna. Kościół Katolicki nie dopuszcza aborcji jakkolwiek. Zwraca się uwagę na zasadę podwójnego skutku absolutyzmu moralnego zabraniającego czynienia zła bez względu na to ile dobra miałby zły czyn przynieść. Najbardziej zróżnicowane postawy wobec aborcji mają kościoły protestanckie na przykład Kościół Episkopalny w USA popiera prawo kobiet do aborcji.

Wielu teologów wczesnochrześcijańskich np. w Didache z I w n.e, Atenagoras z II w. potępiło aborcję na równi z dzieciobójstwem. Była to wyraźna różnica z prawem rzymskim, które pozwalało zarówno na aborcję jak i zabijanie na przykład słabszych i zdeformowanych noworodków. W III w. teolodzy chrześcijańscy nazwali aborcję zbrodnią. W IV w. Grzegorz z Nyssy wskazał, że embrion jest żywą istotą, zaś Jan Chryzostom potępił zmuszanie prostytutek do aborcji.

Teologia chrześcijańska na ogół powołuje się na biblijny zakaz rozlewania krwi niewinnych oraz na V przykazanie: „Nie zabijaj" jako podstawę zakazu aborcji. Wskazuje również na przykład Jezusa Chrystusa i Marii, która mimo bardzo trudnych okoliczności i warunków materialnych zdecydowała się na urodzenie dziecka. Nie wszyscy teolodzy chrześcijańscy uznają zakaz aborcji za nakaz biblijny[9, 33].

Buddyzm

Według nauk buddyjskich życie rozpoczyna się w chwili zapłodnienia a najważniejszą podkreślaną w największej ilości prac, zasadą buddyjskiej moralności jest zasada nie krzywdzenia (Ahimsa). Polega ona na powstrzymaniu się od wyrządzenia szkody ludziom i innym istotom zwłaszcza od zabijania. W tym świetle aborcja jest odebraniem życia. Sam Budda wyraźnie zabronił aborcji w Vinaya-Pitakal, zaś późniejsi mistrzowie tradycji buddyjskiej wielokrotnie powtarzali to stanowisko. Aborcja jest zatem równie niewłaściwa co zabicie doj-

rzałej istoty i bardziej nagana niż zabicie zwierzęcia. Aborcję można traktować jako zło konieczne w następujących przypadkach: prawdziwe zagrożenie życia matki, możliwe zagrożenie życia matki, gwałt będący przyczyną wielkiego wstrząsu psychicznego, sytuacja, w której umysłowo chora kobieta będzie zmuszona oddać kochane przez siebie dziecko do adopcji. Wyżej wymienione przypadki muszą być szczegółowo analizowane przez medycynę z wyjątkiem pierwszego z nich, aborcja jest uważana za czyn tym gorszy im później została dokonana. Przerywanie ciąży nie może być usprawiedliwione przez buddyzm jeżeli jest traktowane jako sposób kontroli urodzin, w takich przypadkach dopuszczalna jest najwyżej antykoncepcja. Dotyczy to jednak wyłącznie środków zapobiegających zapłodnieniu – powstrzymywanie rozwoju zapłodnionej już komórki jajowej na przykład przez pigułki „po" traktowane jest na równi z aborcją. Antykoncepcja uniemożliwia wielu istotą odrodzenie się pod najkorzystniejszą ludzką postacią z drugiej strony jednak życie w warunkach przeludnienia utrudnia rozwój duchowy, tym którzy ludźmi już są [4, 16, 22].

Hinduizm

Hinduizm uważa aborcję za zbrodnie, 1 z 6 rodzajów morderstwa i za jeden z najcięższych grzechów. Przerwanie ciąży stanowi przeszkodę na drodze do połączenia się duszy atmana z Brachmanem. Hinduizm głosi, że zarodek ludzki jest świadomą istotą godną ochrony ponieważ dusza inkarnuje się w chwili poczęcia. Opisane jest jak Bóg Kryszna skazał Aswattamę na nieśmiertelność czyli na wieczną niemożność wyzwolenia się z cyklu życia i cierpienia za usiłowanie zabicia embrionu. Z uwagi na to jak bardzo różnorodną religią jest hinduizm nie można wskazać jednej obowiązującej wykładni a wyznawcy i wyznawczyni religii hinduistycznych różnią się w swoich poglądach na temat aborcji [17, 27].

Wnioski i dyskusja

Większość opisanych głównych religii uznaje aborcję za niepożądaną. Z różnym nasileniem piętnują praktykę przerywania ciąży. Niewątpliwie religie mają wpływ na społeczny światopogląd i nawet jeśli lekarz sam nie jest wierzący to z dużym prawdopodobieństwem w jego psychice są schematy, które otrzymał po swoich rodzicach, dziadkach, którzy mogli być wierzący. Rolę wzorców zachowań, które są nam przekazywane opisuje podejście systemowe jak i terapia schematów [5, 6].

Dylemat etyczny związany z aborcją jest mocno związany z klauzulą sumienia w zawodzie lekarza. Kwestią dyskusyjną jest podejście w zawodzie psychoterapeuty gdzie głównym czynnikiem leczącym niezależnie od nurtu psychoterapeutycznego jest relacja, która opiera się na bezwarunkowej akceptacji [2]. W przypadku gdy psychoterapeuta jest wierzący w religii gdzie aborcja jest niedopuszczalna, pacjentka, która rozważa przerwanie ciąży może odczuć w relacji zmianę. Ważnym aspektem jest samoświadomość psychoterapeuty czy potrafi oddzielić swój pogląd od pracy oraz czy potraktuje sytuację jako wskazówkę do pracy nad sobą lub czy omówi z pacjentką swoje emocje i przekieruje ją do innego specjalisty.

Adres do korespondencji
Address for correspondece:
Patryk Damian Rewaj,
patryk.rewaj@gmail.com

Piśmiennictwo

1. Complak K.: w: J. Boć (red.)Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Wrocław 1998.
2. Czabała J.: Czynniki leczące w psychoterapii. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
3. Hackett C., Mcclendon D.: Christians remain world's largest religious group, but they are declining in Europe. Pew Research Center. 2015. Archived from the original on 24 November 2019. Retrieved 7 May 2020.
4. Harvey P.: Introduction to Buddhist Ethics, Cambridge University Press 2000, s. 311-320.
5. Klosko J.S., Young J.E., Weishaar M.E.: Terapia schematów. Przewodnik praktyka. GWP, Gdańsk 2019.
6. McGoldrick M., Gerson R., Hartman S.: Genogramy, rozpoznanie i interwencja, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2007.
7. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 sierpnia 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. 2022, poz. 1731.
8. Safian M., Bosek L. (red.): System Prawa Medycznego, tom 1. Instytucje prawa medycznego, Warszawa 2017.
9. Stensvold A.: A History of Pregnancy in Christianity From Original Sin to Contemporary Abortion Debates, Routledge, New York 2015.
10. Svend A.: Wprowadzenie do etyki. Wydawnictwo Dialog, Warszawa 2003.

Źródła internetowe:

11. Beam J., Prifti C., Schwarz E.B., Sobota M.: Medication to Manage Abortion and Miscarriage, Journal of General Internal Medicine 2020, 35, s. 2398–2405, dostępny w Internecie: https://link.springer.com/article/10.1007/s11606-020-05836-9 [dostęp: 9 lutego 2023].
12. Garlicki L.: Zdanie odrębne od wyroku TK z 28 maja 1997 r. w sprawie o sygn. K 26/96 (nowelizacja ustawy o przerywaniu ciąży), dostępny w Internecie: https://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/15781[dostęp: 9 lutego 2023].
13. http://pipi.org.pl/kodeks-etyczny-psychoterapeuty/, [dostęp: 9 lutego 2023].
14. https://amnesty.org.pl/aborcja-pytania-i-odpowiedzi/, [dostęp: 9 lutego 2023].
15. https://apteline.pl/artykuly/w-jakich-sytuacjach-ma-zastosowanie-tabletka-postosunku-dzialanie-pigulek-dzien-po, [dostęp: 9 lutego 2023].
16. https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Nurt_SVD/Nurt_SVD-r2010-t44-n1_(127)/Nurt_SVD-r2010-t44-n1_(127)-s175-190/Nurt_SVD-r2010-t44-n1_(127)s. 175-190.pdf, [dostęp: 9 lutego 2023].
17. https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_21697_pk_2019_62_2_01/c/8468-7548.pdf , [dostęp: 9 lutego 2023].
18. https://chidusz.com/lgbtq-gender-judaizm-aborcja-homoseksualizm-gejelesbijki-biblia-genderowe-problemy-tyson-herberger-kobiety-rabinki/, [dostęp: 9 lutego 2023].
19. https://deon.pl/inteligentne-zycie/zdrowie/hipokrates-byl-za-zyciem,173598,[dostęp: 9 lutego 2023].
20. https://hearttogrow.org/wp-content/uploads/2021/12/Abortion-Resources.pdf, [dostęp: 9 lutego 2023].
21. https://sekcjanaukowapsychoterapii.org/kodeks-etyczny-psychoterapeuty/, [dostęp: 9 lutego 2023].
22. https://www.bbc.co.uk/religion/religions/buddhism/buddhistethics/abortion.shtml, [dostęp: 9 lutego 2023].
23. https://www.dw.com/en/germanys-first-liberal-mosque-opens-in-berlin/a-39281805, [dostęp: 9 lutego 2023].
24. https://www.mp.pl/etyka/podstawy_etyki_lekarskiej/29283,przysiega-hipokratesa-a-etyka-medyczna, [dostęp: 9 lutego 2023].
25. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3956087/, [dostęp: 9 lutego 2023].
26. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6207970/, [dostęp: 9 lutego 2023].
27. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7166242/, [dostęp: 9 lutego 2023].
28. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8865750/, [dostęp: 9 lutego 2023].
29. https://www.mp.pl/etyka/podstawy_etyki_lekarskiej/29283,przysiega-hipokratesa-a-etyka-medyczna, [dostęp: 9 lutego 2023].
30. https://www.pewresearch.org/religion/religious-landscape-study/religious-tradition/muslim/views-about-abortion/ [data pobrania: 09.02.2023].
31. https://www.planetaislam.com/kobiety/aborcja.html, [dostęp: 9 lutego 2023].
32. https://www.pttpb.pl/dokumenty/kodeks-etyczny/, [data pobrania: 09.02.2023].
33. https://www.researchgate.net/publication/321703265_The_essence_of_the_controversy_between_proponents_of_pro-choice_and_pro-life_attitudes, [data pobrania: 09.02.2023].
34. https://www.sekcjapsychoterapii.pl/kodeks-etyczny/, [data pobrania: 09.02.2023].
35. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion, [dostęp: 9 lutego 2023].
36. https://www.womenonweb.org/en/page/619/abortion-laws-worldwide, [dostęp: 9 lutego 2023].
37. Kodeks etyczny psychoterapeuty, https://sekcjanaukowapsychoterapii.org/kodeks-etyczny-psychoterapeuty/, [dostęp: 9 lutego 2023].
38. Kodeks Etyki Lekarskiej, https://nil.org.pl/dokumenty/kodeks-etyki-lekarskiej, art. 39,, [dostęp: 9 lutego 2023].
39. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28.05.1997 r. w sprawie zasady ochrony życia ludzkiego jako wartości konstytucyjnej; niezgodności ustawy „antyaborcyjnej" z Małą KonstytucjąK 26/96, https://prawo.money.pl/orzecznictwo/trybunal-konstytucyjny/orzeczenie;z;dnia;1997-05-28,k,26,96,350,orzeczenie.html, [dostęp: 9 lutego 2023].